

Sekurytyzacja migracji w Europie: procesy, oddziaływania i ścieżki prowadzące do desekurytyzacji

Abstrakt

Celem artykułu jest przybliżenie pojęcia sekurytyzacji i jego zastosowania w procesie migracji w Europie. Artykuł zagłębia się w wewnętrzne i zewnętrzne czynniki katalizujące to zjawisko, przeanalizuje skutki z niego wynikające, a jego kulminacją będzie zaproponowanie strategii desekurytyzacji dyskursu wokół migracji.

Słowa kluczowe: studia nad bezpieczeństwem, szkoła kopenhaska, migracja, sekurytyzacja, Unia Europejska

Wprowadzenie

Sekurytyzacja to proces podnoszący problemy do poziomu budzącego poważne obawy związane z bezpieczeństwem i przedstawiający je jako takie, a zatem wymagające natychmiastowych i nadzwyczajnych działań. Ta idea, wywodząca się ze szkoły kopenhaskiej, bada, w jaki sposób niektóre kwestie lub tematy są przedstawiane jako zagrożenia egzystencjalne w celu wsparcia nadzwyczajnych środków, które mogą obchodzić zwykłe procesy polityczne lub normy społeczne¹. Proces sekurytyzacji pokazuje, że w odróżnieniu od tradycyjnego rozumienia bezpieczeństwa, w intersubiektywnym bezpieczeństwie, takie pojęcia jak zagrożenia egzystencjalne nie są czymś naturalnym, lecz celowo konstruowanym przez polityków. Proces ten obejmuje kilka kluczowych kroków:

Ramowanie. Narracja na temat migracji jest celowo konstruowana przez aktorów politycznych, decydentów, media, siły bezpieczeństwa lub wpływowe osoby, którzy podkreślają możliwe zagrożenia, jakie stwarza ona dla stabilności gospodarczej, tożsamości kulturowej i bezpieczeństwa publicznego. Przedstawienie migracji jako zagrożenia egzystencjalnego wymaga takiego konkretnego sformułowania.

Podkreślanie pilności. Zwolennicy sekurytyzacji starają się marginalizować migrację, klasyfikując ją jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wykraczające poza zwykły dyskurs polityczny. Podkreśla się pilność problemu, co oznacza, że reakcja na dostrzeżone zagrożenie będzie wymagała pilnych działań.

Uzasadnienie środków nadzwyczajnych. Na przyjęcie środków nadzwyczajnych można zezwolić po sekurytyzacji migracji. Pod pretekstem ochrony bezpieczeństwa narodowego działania te mogą obejmować rygorystyczne kontrole graniczne, wzmożoną inwigilację, stany nadzwyczajne lub interwencję wojskową.

Poszukiwanie akceptacji: narracja przedstawiona przez zwolenników sekurytyzacji musi nawiązywać do docelowej populacji docelowej i być przez nią akceptowana, aby mogła odnieść sukces. Do tej publiczności można włączyć ogół społeczeństwa, decydentów, organizacje międzynarodowe i innych aktorów politycznych.

Po przejściu przez te etapy proces sekurytyzacji może albo zakończyć się sukcesem, znacząco zmieniając krajobraz polityczny, równowagę między wolnościami i bezpieczeństwem oraz przekształcając dyskurs publiczny, albo zakończyć się niepowodzeniem.

Czynniki wewnętrzne

Sekurytyzacja migracji nie jest zjawiskiem nowym; istnieje od dziesięcioleci. Jednak szczególnie po wojnie domowej w Syrii jej eskalacja osiągnęła alarmujące rozmiary, zbliżając się do punktu potencjalnego pełnego sukcesu procesu sekurytyzacji. Populiści tacy, jak Viktor Orban, Santiago Abascal, Geert Wilders, Marine Le Pen, Matteo Salvini i Alice Weidel, wykorzystali ten kryzys humanitarny do napędzania swoich programów politycznych. Stosując stopniowy proces sekurytyzacji, wyznaczyli granice między „nami” a „nimi”, tworząc w społeczeństwie atmosferę wzmożonej nienawiści i strachu. Powiązali strategicznie każdą kwestię społeczną z migracją, skutecznie czyniąc ją głównym przedmiotem zainteresowania swoich platform politycznych, mając na celu przeciągnięcie opinii publicznej na swoją korzyść poprzez podkreślanie tych powiązań.

Uderzający przykład tego zjawiska można było zaobserwować podczas ostatnich wyborów w Hiszpanii. Yolanda Díaz, przywódczyni Sumaru (Zieloni/EFA-Lewica) i wicepremier, zaproponowała uniwersalny „spadek” w wysokości 20 000 euro, aby zapewnić równość szans w społeczeństwie. Jednakże Santiago Abascal i jego partia Vox (ECR) stanowczo sprzeciwili się tej propozycji, twierdząc, że „wiadomość już się rozeszła po Maroku i ludzie będą przyjeżdżać do Hiszpanii po te pieniądze”. Oświadczenie to okazało się problematyczne z dwóch powodów: po pierwsze, zrzut ekranu, który udostępnił jako dowód, został sfałszowany, nie było żadnych takich wiadomości, a po drugie, podważało to wysiłki mające na celu rozwiązanie problemu nierówności społecznych. Tworząc narrację łączącą migrację z proponowaną polityką, nie tylko postawili migrację w centrum uwagi, ale także postawili swoją partię jako „jedyny podmiot zdolny do rozwiązania tego rzekomego problemu”². Chcąc przeciwdziałać wzrostowi wpływów skrajnej prawicy, niektórzy politycy zdecydowali się na odzwierciedlenie ich retoryki, oferując środki podobne do tych, za którymi opowiadają się prawica. Dania jest tego wyraźnym przykładem: duńscy socjaldemokraci przyjęli postawę antyimigrancką, wdrażając rygorystyczne środki, w tym kontrole graniczne i kontrowersyjne przepisy, takie jak „prawo o getcie” i „cel migracyjny zerowego netto”³.

Początkowo ich strategię wydawały się skuteczne: skrajnie prawicowa populistyczna Duńska Partia Ludowa (ID) odnotowała spadek z 21,1% do 8,7%. Jednak krajobraz polityczny zawiera obecnie dwie kolejne partie skrajnie prawicowe, które łącznie gromadzą 16% głosów i stale zyskują na popularności. Kolejnym przykładem tej tendencji jest Francja. Marine Le Pen ogłosiła „ideologiczne zwycięstwo” po pomyślnym odrzuceniu pierwotnej wersji francuskiego Nowego Paktu Migracyjnego, co zmusiło Emmanuela Macrona i jego partię do przyjęcia ostrzejszej i kontrowersyjnej konstytucyjnie wersji. Warto zauważyć, że samej grupie parlamentarnej Le Pen brakowało siły politycznej, aby to osiągnąć; współpracowali z tzw. centroprawicą, czyli Republikanami (EPP), aby wprowadzić zmiany⁴. Jednak podczas, gdy poparcie wyborcze Le Pen rośnie, zarówno Republikanie, jak i „liberalne” ugrupowania Macrona odnotowują spadki w sondażach. Zapewniając Le Pen taką widoczność, partie te nieumyślnie zapewniły jej legitymację i popularność. Dodatkowo ta dynamika wzmogła niechęć opinii publicznej do establishmentu politycznego i samego procesu demokratycznego. Propagowana przez polityków narracja wzywająca wyborców do powstrzymania wzrostów skrajnej prawicy została podminowana w miarę narastania rozczarowania obywateli niedostrzegających dużej różnicy pomiędzy konkurującymi frakcjami.

Czynniki zewnętrzne

Wysiłki Unii Europejskiej mające na celu uzewnętrznienie migracji i uczynienie jej mniej widoczną rozpoczęły się na długo przed wojną domową w Syrii. Na przykład Hiszpania od dawna angażowała się w analogiczne umowy migracyjne z Marokiem i Senegalem⁵. Po wojnie domowej w Syrii nastąpiła wyraźna eskalacja zarówno operacji Frontexu, jak i wysiłków dyplomatycznych w tej kwestii. Najpowszechniej dyskutowane porozumienie osiągnięto z Turcją, jednak niestety, z wyjątkiem grupy Zielonych/WSE, początkowe lub późniejsze ostre reakcje na to porozumienie były minimalne. Prezydent Erdoğan dostrzegł następnie zmianę w stosunkach i rosnącą dominację Turcji, co skłoniło go do wykorzystywania tej nowo odkrytej władzy do stłumienia reakcji Europy, kiedy tylko uzna to za konieczne. Jego przesłanie było zwięzłe: „Nie prowokujcie mnie, bo otworzę granice”.

Erdoğan po raz pierwszy użył tej retoryki w 2016 roku, kiedy Parlament Europejski podjął decyzję o

zawieszeniu negocjacji członkowskich z Turcją⁶. Faktem jednak jest, że każdy, kto przyjrzy się bliżej, zauważy, że Erdoğan od samego początku nie miał zamiaru zostać członkiem Unii Europejskiej, że wykorzystał ten proces jedynie jako narzędzie do znalezienia wsparcia zewnętrznego i realizacji swojego programu politycznego w pierwszych latach sprawowania władzy, a ta retoryka została zastosowana w 2016 r. Biorąc pod uwagę, że wypowiedź ta padła w 2016 r., kiedy podpisano porozumienie migracyjne, można zrozumieć, że przekazuje on sygnał, że otworzy drzwi w wypadku jakichkolwiek interwencji w jego styl rządzenia i kierunek, w jakim poprowadzi Turcję w przyszłości. Ponieważ Unia Europejska bardzo dobrze rozumiała to przesłanie, przynajmniej tak to wygląda, zachowała się tak, jak chciał Erdoğan i do 2020 r. nie było żadnych problemów. Jednak w 2020 r. Erdoğan zdecydował się wykorzystać swoją przewagę i otworzył granice, co doprowadziło do pokazu zaskakujących obrazów. Ankarę oskarżyła Ateny o użycie nieproporcjonalnej siły wobec migrantów, natomiast Ateny wytykały Ankarę palcami, oskarżając ją o wykorzystywanie migrantów do celów politycznych. Scenariusz ten wydawał się kłopotliwy, ponieważ pierwotną przyczyną był rosyjski atak na siły tureckie w Syrii, niezwiązane z Grecją ani UE. W związku z tym intencja leżąca u podstaw tych działań pozostaje niejednoznaczna. Pojawiły się spekulacje na temat motywów, sugerujące, że ich motywacją mogła być chęć zwiększenia funduszy UE lub zmuszenie NATO i UE do interwencji w konflikcie syryjskim. Mimo że te rzekome cele nie zostały zrealizowane, Erdoğan ostatecznie zdecydował się wstrzymać działania⁷.

Rok później podobny incydent miał miejsce pomiędzy Marokiem a Hiszpanią, ale tym razem motywacje były wyraźniejsze. Uznanie przez Trumpa suwerenności Maroka nad Saharą Zachodnią nie przyczyniło się do rozwiązania sporu między Hiszpanią a Marokiem. W kwietniu 2021 r., kiedy Sekretarz Generalny Frontu Polisario Brahim Gali ubiegał się o leczenie Covid-19 w Hiszpanii bez uprzedniego powiadomienia Maroka, Rabat zdecydował się nie kontynuować współpracy. W rezultacie granicę z Ceutą przekroczyło około 8 000 osób. W następstwie tych wydarzeń ambasadorka Maroka w Hiszpanii Karima Benyaich wskazała na bezpośredni związek między obecnością Ghali w Hiszpanii a nielegalnym przekraczaniem granicy, sugerując motyw odwetowe. Podkreśliła, że „są takie działania, które niosą konsekwencje w stosunkach międzypaństwowych⁸”. Incydent ujawnił zawichość i utrzymujące się napięcia w stosunkach Hiszpania-Maroko, pokazując szybki wpływ działań dyplomatycznych lub ich brak na dynamikę granic i tzw. współpracę międzynarodową w zakresie migracji.

Podsumowanie

Zbliżamy się do końca procesu sekurytyzacji tematu migracji. Chociaż sekurytyzacji nie można łatwo cofnąć po jej rozpoczęciu, nie jest to również proces nieodwracalny. Sekurytyzowane ramowanie tej kwestii wymaga wieloaspektowych wysiłków, aby zakwestionować ustaloną narrację, politykę i postrzeganie w celu odwrócenia sekurytyzacji. W przykładach z Danii i Francji widzieliśmy, że podążanie za skrajnie prawicową retoryką wcale nie jest pomocne. Nie blokuje to wzrostu popularności tych partii, a daje im legitymację. Na przykładach Turcji i Maroka widzieliśmy, że uzewnętrznianie problemu również nie jest pomocne. Choć niektóre partie Zielonych również zaczęły, niestety, podążać drogą duńską i francuską, istnieją sposoby na przerwanie procesu sekurytyzacji.

Przede wszystkim konieczne jest zakwestionowanie poglądu, że dana kwestia stanowi zagrożenie egzystencjalne wymagające natychmiastowego działania. Desekurytyzacja polega na przekształceniu dyskursu wokół danej kwestii, które obejmuje wprowadzenie alternatywnych narracji i perspektyw. Proces ten ma na celu rozmontowanie dominującej narracji, która przedstawia pojedyncze konkretne kwestie, takie jak migracja, w kontekście kwestii bezpieczeństwa. Po drugie, wspieranie reform politycznych skupionych na prawach człowieka ma kluczowe znaczenie, aby przekroczyć ograniczenia retoryki skupiającej się na bezpieczeństwie. Nadając priorytet politykom opartym na prawach człowieka, wychodzimy poza podejście skupiające się na bezpieczeństwie. Po trzecie, niezbędna jest edukacja społeczeństwa na temat wieloaspektowości problemu. Na przykład pogłębianie zrozumienia zawichości migracji pomaga przeciwstawić się narracjom opartym na strachu i sprzyja bardziej zniuansowanemu i empatycznemu punktowi widzenia. Wreszcie kluczową rolę odgrywa aktywizm prawniczy. Wyzwanie związane z sekurytyzacją obejmuje interwencje prawne, kampanie rzecznicze i mobilizację społeczeństwa obywatelskiego. Sprawy sądowe, aktywizm na rzecz

praw człowieka i sprzeciw wobec dyskryminacyjnej polityki znacząco przyczyniają się do przekształcenia narracji i zmiany atmosfery politycznej.

Serdar Şengezer
tłum. Igor Skórzybót

Bibliografia

- AFP Factual. (2023, 18 lipca). El diario El Mundo El diario El Mundo no escribió sobre el eco en redes marroquíes de los 20.000 euros de Yolanda Díaz. <https://factual.afp.com/doc.afp.com.33PC3UW>
- Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11, 171 - 201.
- Barbulescu, R., & Grugel, J. (2016). Unaccompanied Minors, Migration Control and Human Rights at the EU's Southern Border: The Role and Limits of Civil Society Activism. *Migration Studies*, 4(2), 253–272.
- Buzan, B. G., Wæver, O., & de Wilde, J. H. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner.
- DW. (2016, 25 listopada). Erdogan threatens to open borders. <https://www.dw.com/en/erdogan-threatens-to-open-borders-after-european-parliament-vote/a-36518509>
- Euromed Monitor. (2022, 7 lutego). Disguised Racism: Denmark's discriminatory, punitive and counterproductive Ghetto Package. Euromed Monitor. <https://euromedmonitor.org/en/article/4898/Disguised-Racism:-Denmark%E2%80%99s-discriminatory,-punitive-and-counterproductive-Ghetto-Package>
- Euronews with AFP & AP. (2023, 20 grudnia). Far-right hails 'ideological victory' as France passes hardline immigration bill. Euronews. <https://www.euronews.com/2023/12/20/far-right-hails-ideological-victory-as-france-passes-hardline-immigration-bill>
- Ferrer-Gallardo, X., & Gabrielli, L. (2022). The Ceuta Border Peripeteia: Tasting the Externalities of EU Border Externalization. *Journal of Borderlands Studies*, 37(3), 645-655.
- France24. (2020, 3 marca). Erdogan warns Europe to expect 'millions' of migrants after Turkey opens borders. <https://www.france24.com/en/20200303-erdogan-warns-europe-to-expect-millions-of-migrants-after-turkey-opens-borders>
- Léonard, S. (2011). EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices. *European Security*.
- Szalai, A., & Góbl, G. (2015). *Securitizing Migration in Contemporary Hungary*. Budapest: Central European University, Center for EU Enlargement Studies.